

ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІ СТУДІЇ

УДК 801.81:821161.2“18/19”-6І.Франко

ФОЛЬКЛОРИСТИКА ІВАНА ФРАНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕПІСТОЛЯРІЮ

Ганна Сокіл

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1/345, Львів 79000, Україна*

Закцентовно на листувнні І. Франка з О. Рошкевич, М. Павликом, В. Охримовичем, І. Белеєм та іншими адресатами. Простежено окремі елементи його видавничої справи, фольклористичної діяльності, зокрема розгортання наукових досліджень у цій галузі, з'ясовано роль І. Франка в організації народознавчої роботи в Галичині наприкінці ХІХ–початку ХХ ст.

Ключові слова: епістолярій, усна словесність, видавець, часописи, фольклорні жанри, кореспондент, наукові дослідження, методологічні пошуки.

У вивченні наукової спадщини Івана Франка, зокрема його вагомого внеску в українську фольклористику наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. важливу роль відіграє листування. В епістолярії відбивається багатогранність його дослідницької діяльності, простежується безпосередній зв'язок з фольклором і як поета, і як науковця, розкривається висока ерудиція в аналітично-пошуковій праці, блискуча орієнтація не лише в українській, а й світовій усній словесності. Листування І. Франка та інших з різними адресатами нерідко було об'єктом студій багатьох дослідників, здебільшого літературознавців [2; т. 5, с. 264–278].

Метою пропонованої статті є вивчення фольклористичної тематики за епістолярієм І. Франка та з'ясування його ролі у розвитку науки в Галичині окресленого періоду. До уваги беремо передусім галицьких адресатів. Докладний аналіз виявлених листів дав нам умовно виділити серед них: листи-спонукання до збирацької та дослідницької роботи; організаційні листи з приводу конкретних видань часописів (“Світ”, “Житє і слово”, “Записки Наукового товариства імені Шевченка” та ін.; листи-роздуми про ті чи інші явища фольклору і питання фольклористики; листи-поради у справі дослідження чи рецензування; листи-прохання щодо придбання відповідної наукової літератури. За епістолярієм вдалося також сформулювати такі тематичні групи та напрями: 1. І. Франко – організатор народознавчої роботи серед молоді Галичини; 2. Початки його наукових досліджень; 3. Питання жанрового вивчення українського фольклору; 4. І. Франко – видавець народознавчих часописів. 5. Розгортання роботи над “Студіями”. У такій послідовності розглянемо матеріали у цій розвідці.

Організаторські здібності І. Франка проявилися вже в його молодому віці. А ще швидше (мабуть, з молоком матері) у нього зародився потяг до фольклору. Він а рїгїгї винїс любов до живого слова та самобутнього бойківського фольклору з “вітцівської хати”. Усе це відбулося не лише в художній творчості та наукових студіях, а й поклато “печатъ” і на епістолярїї. Саме з листів дійшла інформація про початок його фольклористичної діяльності. Про перші свої записи, які розпочав ще в дитячому віці, він згодом інформував польського етнографа і фольклориста І. Коперницького. У листуванні з М. Драгомановим І. Франко також наголосив на своєму зацікавленні усною словес-

ністю ще в ранньому віці. До того ж, в епістолярію знаходимо відомості про його перші наукові погляди на фольклор. Про це, зокрема, він повідомляв О. Рошкевич: “Крім того, хотів би я ще стрібувати і наукової роботи і використати бодай трошки огромный матеріал етнографічний (збірники пісень Чубинського, Жеготи Паулі, Вацлава з Олеська, збірники приказок і повірок і т. д.) і написати розправу о тім до німецького ученого журналу “Ausland”” [32, с. 128]. І далі він ділиться з тією ж адресаткою, що першу наукову “розправу” хотів би підготувати про народження і дитинство в повір’ях та українських обрядах. З цією метою просить Ольгу дізнатися і прислати йому повірки та обряди, які бувають при народженні дитини і стосуються: “1) родильниці самої, 2) баби-акушерки, 3) дитини в стані здоров’я, 4) в стані слабості. [...] Правда, матеріал в тім згляді Чубинського досить багатий, але далеко не повний, і якби ти могла дещо в тім згляді списати, то зробила би-сь мені велику прислугу” [32, с. 128].

Молодий науковець так захопився тією студією, що вже через три місяці повідомляв О. Рошкевич, що займається, головно, однією працею – “Погляд на дітей у слов’янських народів, а передовсім у русинів”. “Се має бути, – писав І. Франко, – обширніша наукова розправа, котру хотів би-м викінчити на по святах і надрукувати в польськیم “Album młodzieży akademickiej na cześć Graszewskiego”. Альбум се має бути зложене з праць наукових самих академіків, так що, може бути приймуть і мою, а се було б для мене дуже на руку, бо – надіятись – альбум розбудить різні критики і толки, обговорене буде самим Крашевським, що для мене може мати немале значення на будуще – не так яко прославлення якесь, о котре мені дуже мало йде, але більше в практичнім згляді, бо може з’єднати вступ для моїх праць у деякі порядніші журнали” [33, с. 173]. Таке розмірковування І. Франка свідчить не лише про його практицизм, а й показує прагнення вийти на ширші наукові обрії та водночас розкриває ті умови, в яких доводилося працювати нашим дослідникам у той час, коли не було своїх власних українських видань.

Оскільки для першої наукової розвідки він не одержав ніяких матеріалів ні від Ольги, ні від інших, кого просив, то вдруге звернувся до О. Рошкевич з проханням записати відповідні матеріали. Дослідник мав намір проаналізувати цілий масив фольклорно-етнографічного матеріалу: “1) Повірки й забобони, дотичущі жінок в тяжі, – як їх трактують, що їм годиться робити, їсти, слухати, говорити, оглядати (“здивитися”), як обходяться з ним під час слабості, що говорять, як така жінка умре перед породом і т. д.

2) Повірки і звичаї при породі, особливо такі, котрі дотикають самої матері, дитини, вітця, баби-повитухи. Які забобони і ворожби при породі: як задивляються на близнят, на мертвонароджених, калік. Які примови і обряди при породі і т. д.

3) Обряди і звичаї при хрестинах і молитвинах, – коли дитина вмере нехрещена; *нісні при хрестинах* [курсив тут і далі наш. – Г. С.], які співають; обряди при купанні дітей, забобони і ворожби і т. д.

4) повірки, забобони і спосіб трактування дітей в дальшій протягу, слабості дітей і їх лічення; нічніці і полудниці, від чого вони походять і як на них задивляються; відмінчата, ідіоти; повірка о снах дітей, о їх стані умисловім і т. д.

5) Всякі *нісні*, *пріповідки* і фрази сталі, в котрих згадується про дітей, також забави дітей, *нісні і приказки*, котрими забавляють і уколисують дітей.

6) Всякі прочі повірки і забобони, відносячіся до дітей (напримір, коли їм випадають молочні зуби і пр.)” [33, с. 174].

За цим листом можна простежити, як у процесі роботи І. Франко розширював жанровий діапазон з досліджуваної тематики, наскільки комплексно підходив до окресленої теми. Науковець зосередився не лише на повір’ях, звичаях і обрядах, але й нама-

гався розглянути різні фольклорні жанри, в яких ідеться про дітей. Насамперед брав до уваги хрестинні пісні (відповідний термін вживається в сучасній фольклористиці), приказки та прислів'я, а також і казки, про які не згадує в цитованому листі, однак у своїй розвідці вказує на цей пласт усної словесності. На жаль, І. Франко не завершив і не видав її, залишивши в рукописі. Фрагмент її опубліковано аж 1956 року [8, с. 337–345]. Незважаючи на те, що стаття не побачила світ вчасно, вона має значення для наших сучасників як приклад системного дослідження певного явища.

За листуванням І. Франка цікаво простежити, як велася робота відомого на сьогодні запису лолінського весілля. Десь на початках знайомства з О. Рошкевич він запропонував їй записати весільні обряди та пісні в Лоліні, які згодом (1886) вийшли в упорядкуванні І. Франка, у виданні Краківської академії наук під заголовком “Весільні обряди та пісні українського народу в с. Лоліні Стрийського повіту”. В епістолярії відбито історію записування та опрацювання цих матеріалів. У листі від 4 травня 1876 року до батька Ольги І. Франко писав: “Осмільюсь іще просити панни Ольги, чи не були б ласкаві списати решту ладканок, але зовсім фонетично, з всякими вставками і добавками, як, напр., й межі словами і проче, і переслати їх якнайскоріше чи то на руки Славка, чи й на мої” [28, с. 50]. Отже, з цього випливає, що перші фіксації на той час уже було зроблено, оскільки йдеться про решту. До того ж, важливі акценти, на яких зупиняється молодий науковець: записувати всі фонетичні особливості, дотримуючись вимог автентичності тексту.

Відомо, що І. Франко був у захопленні від змісту весільних пісень та обрядів, які зафіксувала О. Рошкевич. Ці його враження також відбиті в епістолярії. Наприкінці серпня 1878 року зі Львова він повідомляв О. Рошкевич: “Ще в Долині в суботу рано читав твої ладканки, і ти не повіриш, як вони ми сподобалися. Що я кажу – сподобалися! Ще відколи слухаю та читаю народні пісні – вони ніколи не зробили на мене такого глибокого враження. Се, певно, тому, що перший раз лучається мені бачити одну групу пісень в цілості, і то ще в такій повній і багатій. Але кілька там пречудових образів попри дикій і напіввиробленій формі, кілька чуття, кілька геніальних порівнянь, кілька глибоко старинних споминок та округшин, становлячи цінний матеріал соціологічний і язиковий. А кілька здорових, ясних і правдиво людських поглядів на життя! З якою теплою оспівана доля жінчини перед шлюбом і по шлюбі! Якими широкими чертами змальований стан народу, бувший колись у глибокій старині! Мені слів не стає на похвалу тої епопеї селянського життя. Скоро буде мож, я видам ладканки особною книжкою...” [30, с. 105]. Однак не так швидко можна було видати пісні з Лоліни, хоча І. Франко, як показує листування, постійно мав це на увазі, бо незадовго знову повторив свою думку, що має намір видати ладканки окремою книжкою і хоче до них додати “розправу про весільний обряд у малорусів, а се робота, котра вимагає досить часу і студій. Зате, якби-м її скінчив, як треба, – була б гарна штука” [31, с. 118–119]. 10 листопада 1878 року повідомляв, що до статті про весільні пісні замало ще має матеріалу, але буде й надалі працювати у Львівських бібліотеках. Та навіть підготувавши відповідні коментарі, опублікувати лолінське весілля окремою книжкою не вдавалося. З нотками розпачу писав до М. Павлика: “Що Ви скажете на те, як би ми тут у “Дрібній бібліотеці” або де друкували колись-не-колись збірники пісень і других етнографічних матеріалів? Се думка не моя, а Ольги, котра домагається, щоб друкувати її лолінські ладканки. Може, якби так почав поволі капати, то з часом зібрався б хороший кус матеріалу? Розуміється, впрочім, що друк його почався б не зараз” [18, с. 193]. За браком українських видань

І. Франкові довелося звернутися до Краківської академії наук, де згодом було опубліковане лолинське весілля.

І. Франко звертав увагу на різні народнопоетичні жанри і спонукав до їх запису своїх кореспондентів. Часто пропонував фіксувати фольклорні жанри відповідно до календарних свят, як, наприклад, О. Рошкевич пропонував під час Різдвяних свят записувати колядки, новорічні сцени, характеристики людей тощо. Сам у Великодній період зафіксував гаївки у Нагуєвичах.

Студіювання усної словесності, на думку вченого, має відіграти велику роль у поступі народу, вихованні інтелігенції, її уважного ставлення до простого люду. Тому з такою енергією, завзяттям він заохочував інших, організовував навколо себе молодь, котра могла цю роботу виконувати. “Пиши, працюй, збирай матеріал, скільки можеш, – це ж єдина наша надія, котра допоможе нам узнання і забезпечить життя. Праця, думка і сміле поступування” [32, с. 130]; “Читайте, сходіться з людьми сільськими, студіюйте типи, записуйте оповідання і поєдинчі фрази...” [29, с. 102]. Такі й подібні фрази простежуються в рядках багатьох листів до О. Рошкевич та інших кореспондентів. Водночас і сам записував усну словесність та вводив її у науковий обіг. Своїми фольклорно-етнографічними записами І. Франко відкрив на сторінках часопису “Світ” відділ “Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу”. Тут були поміщені нові пісні про поширення картоплі в Західній Україні, етнографічно-статистичні нариси про шляхту ходячкову, що жила в українських селах Галичини, та відома стаття “Дещо про Борислав”, у якій автор навів цікаві зразки пісень про ріпників і подав свої роздуми про новотвори.

Перебуваючи в Нагуєвичах на “вимушеному засланні”, І. Франко підтримував листування з редактором часопису “Світ”, турбувався, про кореспондентів, просив І. Белея заохочувати до цього видання людей, щоб “Світ” не пропав [25, с. 306]. Сам І. Франко в той час надсилав чимало матеріалу, багато планує подати на пізніше. “За заміткою о шляхті, – писав до І. Белея, – хотів би я подати ось які знадоби (тут перелічує сім пунктів, шість з яких становить назви запропонованих статей з етнографії та мовознавства, один з фольклористики – про жіночу неволю. – Г. С.): VII. Неволя жінок (пісні, приповідки, казки). О тім я найшов між матеріалами працю Павлика, – треба буде її переробити, де в чім доповнити і привести в логічний порядок – вийде стаття гарна” [25, с. 306]. М. Павлика сповіщав листом за 12 листопада того ж 1882 року, що стаття про долю жіноцтва в народних піснях у нього вже готова і може бути надрукована у “Світі”, хіба що мусять обидва ще зрецензувати її [26, с. 332]. У редакції “Світу” залишилося чимало підготованих, але не опублікованих розвідок, серед них і вказана про жіночу неволю, яка вийшла уже згодом у “Зорі”.

Організаторська робота І. Франка поживалася в той час, коли було створено “Кружок етнографічно-статистичний”. Письменник розгорнув цілу мережу кореспондентів. До нього звертаються численні записувачі народних пісень, надсилаючи йому з різних кутків Галичини свої збірки. Від імені гуртка він розсилав запрошення зайнятися збором народної творчості та стати членом гуртка. У листі від 13 квітня 1884 року до К. Попович І. Франко писав, що “Кружок етнографічно-статистичний” приймає всіх людей, котрі “приречуть доставувати йому матеріалів (пісень, казок, приповідок і ін.) і відповідей на квестіонарі – їх з часом буде видаватись більше... З часом кружок видавати буде свої публікації, в котрі входять будуть праці і матеріали членів” [17, с. 412]. Тут же І. Франко запропонував адресатці вступити в члени гуртка, а в наступному листі повідомив про те, що якнайскоріше запише її до цього гуртка. І хоча гурток довго

не проіснував, та все-таки “розбудив зі сну” представників молодого покоління, вказав передусім творчій інтелігенції напрямки народознавчої роботи, прилучення її до народних джерел.

Франкові листи – джерело вивчення основних проблем тогочасної фольклористики. У них він спонукав до записування усної словесності, радив, на які жанри звернути насамперед увагу, пропонував наукову літературу, подав рекомендації до написання рецензій на фольклорні збірники. Щодо останнього яскравим прикладом є лист до І. Колесси, в якому вчений залишив цінні вказівки до рецензування народнословесного матеріалу, висловив основні вимоги до рецензента – наукову об’єктивність та виняткову пильність, особливо, якщо йдеться про варіанти пісень [див.: 10, с. 181].

Націлювання на фольклористику простежується в інших листах, приміром, І. Франко спонукав і В. Щурата до ширшого зацікавлення уснопоетичною словесністю: “Тішить мене, що Ви хоч “запряжені”, та все-таки влазите в фольклористику” [23, с. 428]. Згодом, коли І. Франко завершував свою освіту у Віденському університеті, обидва деякий час проживали разом на одній квартирі (з осені 1893 до літа наступного року). Постійно підтримував зв’язок з народними вчителями, збирачами фольклору: “Сими днями був у мене Гарматій з Купчинець і передав для Вас 2 гульдени на “Народ”, а 1 г. на “Хлібороб” – писав до М. Павлика 14 травня 1894 року [27, с. 502].

Маючи на меті заснувати новий часопис у 1890-х рр., в якому можна би друкувати, крім літературних, і фольклорні матеріали, І. Франко ділився своїми планами з багатьма сучасниками. Чимало посприяв йому М. Драноманов [див.: 8; 9], водночас І. Франко спілкувався з цього приводу і з представниками галицької інтелігенції, передусім з М. Павликом, В. Охримовичем, В. Щуратом. До М. Павлика писав, що йому вдалося знайти людину, яка зможе дати наклад на літературно-науковий журнал, полівина якого буде присвячена фольклористиці. “В кожній книжці, повідомляв учений, – 5 аркушів посвячено белетристиці, критиці, історії літератури і матеріалам до неї, бібліографії та хроніці науковій, а друга половина – статтям по фольклору і друкуванню матеріалів: пісень, приповідок, казок, повірок і т. і., далі бібліографії і хроніці фольклористичній” [20, с. 424–425]. Оскільки тоді виходив журнал “Народ”, яким опікувався М. Павлик, то І. Франко висловив бажання і надалі співпрацювати з ним, наголосивши, що не робитиме конкуренції “Народові” і виключить зі свого майбутнього видання політику, соціальні справи і таке інше. Ці рядки вкотре підкреслюють величезну працелюбність письменника, котрий був зацікавлений у тому, щоб зберегти видання, які вже є, а водночас готувати нові. У цьому питанні він розходився поглядами, скажімо, з М. Драгомановим, котрий вважав, що ліпше реформувати і розширювати ті часописи, які вже є (“Зоря” і “Народ”), ніж заводити нові [7, с. 425].

Лист майбутнього редактора “Життя і слова” до М. Павлика містить багато інформації про джерела, які планував публікувати: “У мене така маса різних готових матеріалів етнографічних, що на довгі літа буде чим заповнювати журнал, а раз порушивши се джерело, я надіюся, що з різних сторін краю будуть сипатися щораз нові матеріали. За працями також, надіюсь, діло не стане; в крайнім разі можна буде давати переклади та реферати, до котрих я думаю засадити декого з молодих, котрі окажуться охочими до роботи. Досі я писав про се діло Драгоманову і Кримському. Напишу ще до Вовка до Парижа. Коли у Вас є які зносини з Києвом, перекажіть про се туди, – я там не маю до кого писати. Мені хотілось би поробити старання о узисканні для журналу дебїту в Росію – тоді його існування було би запевнене, та я сумніваюся, чи се мені вдасться. Та ськ чи так, вихід журналу на один рік забезпечений, а що буде далі, про те

я не дбаю. Після прелімінарія коштів треба би 300 передплатників, щоби виплатити кошти друку, ну, а стільки чень буде: хто не полакомиться на фольклористику, може, піде на белетристику і *visé versa* (навпаки. – Г. С.)” [23, с. 425].

Запрошував у співробітники “Житя і слова” В. Охримовича, про що засвідчує лист від 26 жовтня 1893 року. “Просьячи Вас у співробітники сього видання, я думаю, що ані моя особа яко редактора, ані напрям видання не будуть Вам такі антипатичні, щоб Ви чулися змушені відмовити. Щодо праць, які були б мені пожадані, то я не буду Вам давати ніяких вказівок. Позволю собі тільки запитати, що Ви колись споминали мені про Шевченка. Коли вважаєте можливим дати її для “Живого слова” (так, мабуть, буде називатися журнал), то присилайте вже для першої книжки. Остаточо можете тут друкувати й дальші розвідки своєї праці про пісні й обряди весільні, коли не гадаєте друкувати їх в “Этнографическом обозрении”. Та в таким разі добре було б дати бодай короткий (а можна й довший) реферат з обох досі надрукованих глав” [22, с. 429]. Якщо В. Охримовичу писав, що журнал, мабуть, буде мати назву “Живе слово”, то невдовзі вже повідомляв В. Щурата [24, с. 430] про зміну титулу журналу (за порадою М. Драгоманова) на “Жите і слово” [7, с. 459].

У Галичині, спираючись на підтримку своїх однодумців, І. Франко вів попередню роботу, щоб залучити якнайбільшу кількість передплатників цього часопису. 13 листопада 1893 року звертався до М. Павлика: “Посилаю Вам кілька проспектів журналу. Заохочуйте людей, щоб пронумерували, може б то, далось удержати, а принаймні щоб не прийшлося нам доплачувати, бо се б нас зарізало. Заразом прошу Вас о деякі матеріали. Там десь у Вас має бути збірка казок Філ[арета] Колесси. Найдіть і пришліть. Казки мені особливо пожадані” [19, с. 435]. (Казки в записках Ф. Колесси друкувалися в “Народі”, то, мабуть, рукопис так і залишився в М. Павлика). У наступному листі (7 грудня 1893 р.) І. Франко писав знову до М. Павлика, що не одержав від нього “матеріалів етнографічних”. А вже 19 грудня повідомляв, що дістав їх і переглянув: “Крім казок небагато буде здатного для мене, та все-таки дещо є” [21, с. 441].

Кореспонденція щодо наповнення часопису представлена листами до У. Кравченко, якій, між іншим, дякує за прислані переклади із Ленау, В. Охримовичу – за статтю про бойків і про “юридичні обичаї”, В. Щуратові постійно нагадує за рецензії до “Житя і слова” і т. д. Своїх адресатів фольклорист не лише просив записувати матеріал, а ще й вимагав від них дотримуватися всіх тих вимог, які на той час уже існували, інколи попросту критикував за недоладно зафіксовані народні твори, як це простежується з листа до Ю. Яворського від 12 вересня 1894 року: “Тепер перейду до Ваших фольклорних причинків, які Ви ласкаві були мені прислати. Оповідання про дику бабу дуже інтересне, і я позволю собі, користуючись вашим дозволом, напечатати в тій формі, як Ви його списали, і, розуміється, з Вашим підписом. Паралелі до нього і дотичну літературу європейську найдете в книжках д-ра Зібрта, названих мною в останній книжці “Житя і слова” (при Вашім тексті я зацитую їх ще раз), далі у Афанасьєва “Поэтические воззрения славян на природу”, “Zug Volkskunde” і др. Казкою про чоловіка і зміну я не міг би покористуватися задля язика, в яким вона написана, так фольклористи не записують. Впрочім саме оповідання зовсім інтернаціональне, паралелі найдете в кожному більшому збірнику казок (гляди: Афанасьєв, Русские сказки, т. IV, Grimm, Deutsche Kinder- und Hausmärchen, Bd. III; Gonzenbach, Sicilianische Märchen, Cosquin, Contes lorraines) [34, с. 512–513]. Окрім усього іншого, І. Франко подавав конструктивні пояснення, доповнення до тих чи тих матеріалів, особливо вказував на паралелі як до пісенних, так і до прозових фольклорних творів. У цьому він, мабуть, був неперевершений. Це, зреш-

тою, визнавали його сучасники. Коли йшлося про порівняльний матеріал до народних легенд (В. Гнатюк запитував у листах Ф. Вовка про паралелі до легенд. – Г. С.), то Ф. Вовк з цього приводу зазначив: “Щодо порівнявчого матеріалу до Ваших легенд і казок, то я не знаю, чи можу Вам допомогти, бо коло цієї частини фольклору я ніколи не працював і, правду Вам кажучи, таки і боюся її, бо се річ надзвичайно широка, і раз у неї чоловік упурне, то вже й не вилізе. Вона вимага дуже великої літератури, котрій і кінця немає. Тута Вам найбільш у пригоді міг би стати Франко, у його й книжки деякі є та він до цього призвичаєний, працював вже чимало” [3, с. 35]. І справді, В. Гнатюк скористався цінними порадами І. Франка, про що писав у передньому слові до збірника легенд [4, с. XI]. До того ж, І. Франко переклав німецькою мовою покажчик головних мотивів, як він образно висловився у листі до В. Гнатюка: “Ваш покажчик до легенд дістав і, скоро лише буду мати хвилину вільнішого часу, зараз візьмуся одягти його в німецьку сорочку” [14, с. 222].

За яку справу не брався б І. Франко, завжди уміло спілкувався зі своїми кореспондентами, чи то з відомими уже на той час людьми, чи ще студентами. Скажімо, у листі до Б. Заклинського, якого він заохочував записувати фольклор, зазначав, що “Вас знаю як свого сотрудника при збиранні приповідок, щодо яких прошу тепер – уже й особисто – не покидати праці, бо у Ваших збірочках, коли не все, то бодай 75% нового для мене” [11, с. 268–269]. Б. Заклинський у листі-відповіді від 27 червня 1905 року писав: “Ваш лист дуже мене утішив. Я, яко студент, не сподівався від Вас одержати щирий лист. Етнографічні записи всякого рода я роблю всюди, де лиш можна” [Подаю за: 1, с. 23]. Про вартість його приповідок І. Франко висловився у передмові до першого тому, що це “збірка дуже гарних матеріалів, записаних у пов. Станіславським, Богородчанським та Товмацьким” [37, с. 289] (Тлумацьким. – Г. С.). А в передмові до другого тому підтвердив свою думку, додавши, що “дуже цінні матеріали” надійшли і з Надвірнянського повіту [36, с. 398]. До речі, аналіз зібраних прислів'їв та приказок показав, що Б. Заклинський зафіксував їх у різних селах названих повітів: а) Богородчанський (Гвізд, Горохолини, Глібівка, Старі Богородчани); б) Надвірнянський (Волосів, Ворохта, Камінне, Люча, Перерісль, Полянниця, Цуцилів, Ярмече); в) Станіславівський (Вовчинець, Вихторів, Деліїв, Рибно, Маріямпіль, Сілець, Терлиця, Ямниця); г) Товмацький (Ворона, Грушка, Миловане, Озеряни, Підпечери, Чорнолізці, Марківці, Торговиця).

Інтенсивне листування розгорнув І. Франко, приступивши до своїх студій над народними піснями. Коло його кореспондентів значно збільшується. “Розпочав я ширшу роботу, – писав він до Ю. Яворського від 2 грудня 1906 року, – “Студії над руськими народними піснями”, в якій беру текст за текстом пісень, зводжу докупи варіанти і зроблені досі над ними студії і подаю свої уваги. Робота мене дуже зацікавила і досі я написав уже 10 монографійок, кожда об'ємом $\frac{1}{2}$ – 2 аркушів друку. Починаю від найстаршої відомої досі пісні, записаної ще коло 1570 р. [...]. Так от удаюся й до Вас з уклінною просьбою: подайте мені відомість про Ваші пісенники: з якого котрий часу, кілька має пісень, а спеціально щодо пісень світського змісту (бо ті головно займають мене), то просив би при кожній виписати перший рядок і додати число строф, щоб я міг орієнтуватися, що в них нове супроти зібраного у мене матеріалу” [35, с. 301].

Епістолярій того часу засвідчує, з яким ентузіазмом узявся до роботи І. Франко, з якою відповідальністю поставився до задуманого дослідження, наскільки наполегливо розшукував відповідний матеріал. Розпочавши друкувати в “Записках НТШ” свої студії, учений звертався до багатьох адресатів з проханням посприяти йому з текстами народних пісень, що містилися в різних збірниках. З наміром одержати рукописні матеріали, якими користувався М. Драгоманов, І. Франко звернувся 10 серпня 1907 р. до

болгарського літературознавця й фольклориста, професора Софійського університету І. Шишманова (зятя М. Драгоманова) [16, с. 325–326], у розпорядженні котрого залишилися папери вченого. Буквально через кілька днів (21 серпня 1907 року), перебуваючи на відпочинку в Криворівні, І. Франко писав до В. Доманицького: “Чув я, що Ви маєте дістати до рук для публікації збірку пісень Ходаковського. Чи не були б Ви ласкаві при нагоді списати мені (хоч по перших рядках кожної пісні, а де є титули, то й по титулах) увесь її зміст?”

Як, може, бачили, в “Записках” розпочав я ряд розвідок про весь комплект наших народних пісень і мені особливо було б пожадано мати під руками всі найстарші їх записи” [12, с. 327].

“Цими днями, – зазначив І. Франко у листі до В. Ягича (26 березня 1913 року), – вийдуть окремою книжкою мої “Студії над українськими народними піснями”, котрі друкувалися в “Записках” з 1907 року. В них я, головним чином, опрацював історичні пісні, перш за все турецький цикл, що охоплює період з XV по XVI століття, потім козацько-татарський цикл (XVII ст.), котрий до кінця ще не вичерпав [...]. Народні пісні, думи й вірші того часу я опрацював за допомогою історико-аналітичного методу. Перекоаний, що створена мною книжка буде приємною і корисною не тільки для літературознавців, але й для фахівців – істориків” [13, с. 408].

Про свою десятилітню роботу в “Літературно-науковому віснику” та “Записках НТШ” І. Франко писав до Є. Трегубова: “Не беруся судити про вартість тих праць, та все-таки одно скажу, я вливав у них свою душу, старався виставити скрізь ясно і пластично те, що розумію і як розумію дану річ. Я працював одним тягом понад силу пересічної людини, поки моя сила не вичерпалася...” [15, с. 337].

“Студіями” І. Франко розширив історичний погляд на українські народні пісні, збагатив філологічно-естетичний аспект їх дослідження. Він осмислив наукові підходи, удосконаливши генетичний метод аналізу одного твору, задекларував засади порівняльно-історичного – головного в той час наукового напрямку в європейській фольклористиці. Чимало питань, пов’язаних з фольклористичними проблемами, зокрема з підготовкою і написанням “Студій”, яскраво висвітлено в епістолярію, що певною мірою допомагає нашим сучасникам не лише збагнути творчу лабораторію Франка-науковця, а й розкрити методологічні підходи у вивченні цього питання. Франкові міркування становлять цілу програму наукового дослідження народної пісні та, як слушно зауважив дослідник усної словесності Р. Кирчів [6, с. 87], указують на методичний інструментарій, з допомогою якого можливе вирішення цієї проблеми. Його листи – цінне джерело для висвітлення наукової діяльності фольклориста. В епістолярії І. Франка відбилася епоха його діяльності від перших наукових спроб до серйозних узагальнених студій. Висловлені в ньому оцінки, важливі не лише змістом, а ще й тим, що так чи інакше вони впливали на адресата. Враховуючи те, що кожен лист-повідомлення передбачає лист-відповідь, можна говорити про діалогічність фольклористичної критики, дискусій в Галичині. Тематичне наповнення їх розкриває проблематику Франкового науково-культурного буття, поєднаного водночас з особистим життям, нерідко переплетеним перехресними стежками душевних піднесень і страждань, творчих поривань і звершень.

Список використаної літератури

1. *Арсенич П.* Родина Заклинських / П. Арсенич. – Івано-Франківськ, 1995.
2. *Вашків Л.* Епістолярна критика: становлення, функції в літературному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Л. Вашків. – Львів, 1995.

3. *Гнатюк В.* Документи і матеріали / В. Гнатюк. – Львів, 1998.
4. *Гнатюк В.* Переднє слово. Галицько-руські народні легенди / Зібр. В. Гнатюк / В. Гнатюк // Етнографічний збірник. – 1902. – Т. 12.
5. *Денисюк І.* Іван Франко та Ольга Рошкевич після розлуки / І. Денисюк, І. Остапик // Денисюк І. Невичерпність атома. – Вип. 2. – Львів, 2001. – Серія “Франкознавчі студії”.
6. *Кирчів Р.* Фольклористика в науковій діяльності Івана Франка (теоретико-методологічні аспекти) / Р. Кирчів // Іван Франко: дух, наука, думка, воля: матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р.). – Львів, 2008. – Т. 1.
7. Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова. – Львів, 2006.
8. Літературна спадщина. Том перший. Іван Франко. – К., 1956. – Вип. 1.
9. *Сокіл Г.* “Житє і слово” в едиційній практиці Івана Франка / Г. Сокіл // Українське літературознавство. – 2010. – № 72.
10. *Сокіл Г.* Іван Франко про фольклористичні зацікавлення Оскара Кольберга / Г. Сокіл // Українське літературознавство. – Львів, 2006. – Вип. 68.
11. *Франко І.* Лист до Б. Заклинського від 20 червня 1905 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
12. *Франко І.* Лист до В. М. Доманицького від 21 серпня 1907 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
13. *Франко І.* Лист до В. Ягича від 26 березня 1913 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
14. *Франко І.* Лист до В. Гнатюка від 1 лютого 1903 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
15. *Франко І.* Лист до С. К. Трегубова від 30 листопада 1907 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
16. *Франко І.* Лист до І. Д. Шишманова від 10 серпня 1907р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
17. *Франко І.* Лист до К. Попович / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
18. *Франко І.* Лист до М. Павлика (початок липня 1879 р.) / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
19. *Франко І.* Лист до М. Павлика [13 листопада 1893 р.] / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
20. *Франко І.* Лист до М. Павлика [перша половина жовтня 1893 р.] / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
21. *Франко І.* Лист до М. Павлика 19 грудня 1893 р. // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
22. *Франко І.* Лист до В. Охримовича від 26 жовтня 1893 р. // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
23. *Франко І.* Лист до В. Щурата (26 жовтня 1893 р.) / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
24. *Франко І.* Лист до В. Щурата [перша половина жовтня 1893 р.] / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
25. *Франко І.* Лист до І. Белея від кінця березня 1882 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
26. *Франко І.* Лист до М. Павлика від 12 листопада 1882 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
27. *Франко І.* Лист до М. Павлика від 14 травня 1894 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
28. *Франко І.* Лист до М. Я. Рошкевича від 4 травня 1876 р. / І. Франко // Франко І. Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
29. *Франко І.* Лист до О. Рошкевич 14 серпня 1878 р. / І. Франко // Франко І. – Зібр. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.

30. Франко І. Лист до О. Рошкевич від кінця серпня 1878 р. / І. Франко // Франко І. – Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
31. Франко І. Лист до О. Рошкевич від 20 вересня 1878 р. / І. Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
32. Франко І. Лист до О. Рошкевич від 18 грудня 1878 р. / І. Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
33. Франко І. Лист до О. Рошкевич від 6 квітня 1879 р. / І. Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 48.
34. Франко І. Лист до Ю. Яворського від 12 вересня 1894 р. / І. Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 49.
35. Франко І. Лист до Ю. Яворського від 2 грудня 1906 р. / І. Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 50.
36. Франко І. Передмова до другого тому / І. Франко // Галицько-руські народні приповідки / Збір., упоряд. і пояснив д-р І. Франко. 2-е вид. (Упоряд. С. Пилипчук). – Львів: Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2006. – Т. 2.
37. Франко І. Передмова до першого тому / І. Франко // Галицько-руські народні приповідки / Збір., упоряд. і пояснив д-р І. Франко. – 2-е вид. (Упоряд. С. Пилипчук). – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені І. Франка, 2006. – Т. 1.

IVAN FRANKO'S APPROACHES TO FOLKLORE IN HIS EPISTOLARY HERITAGE

Hanna Sokil

*Ivan Franko National University of Lviv, Philology Faculty,
1 Universytetska Str., Lviv 79000, Ukraine*

Attention is focused on Ivan Franko's correspondence with O. Roshkevych, M. Pavlyk, V. Okhrymovych, I. Beley and others. The article traces some elements of his publishing and folkloristic activity, particularly the development of scholarly research in this field. The paper clarifies Ivan Franko's role in organizing ethnological explorations in Halychyna at the end of the 19th – beginning of the 20th cc.

Key words: epistolary heritage, oral tradition, publisher, journals, folklore, genres, correspondent, scholarly research, methodology search.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА ІВАНА ФРАНКА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ЕПІСТОЛЯРІЯ

Ганна Сокил

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1/345, Львов 79000, Украина*

Внимание акцентировано на переписке И. Франко с О. Рошкевич, М. Павликом, В. Охримовичем, И. Белеем и другим адресатами. Рассмотрено отдельные элементы его издательской, фольклористической деятельности, в частности развертывание научных исследований в этой отрасли, выяснено роль И. Франко в организации работы в народоведении Галичины вконец XIX – начала XX века.

Ключевые слова: эпистолярный, устная словестность, издатель, периодические издания, фольклорные жанры, корреспондент, научные исследования, методологические поиски.

Стаття надійшла до редколегії 03.04.2010

Прийнята до друку 10.10.2010

